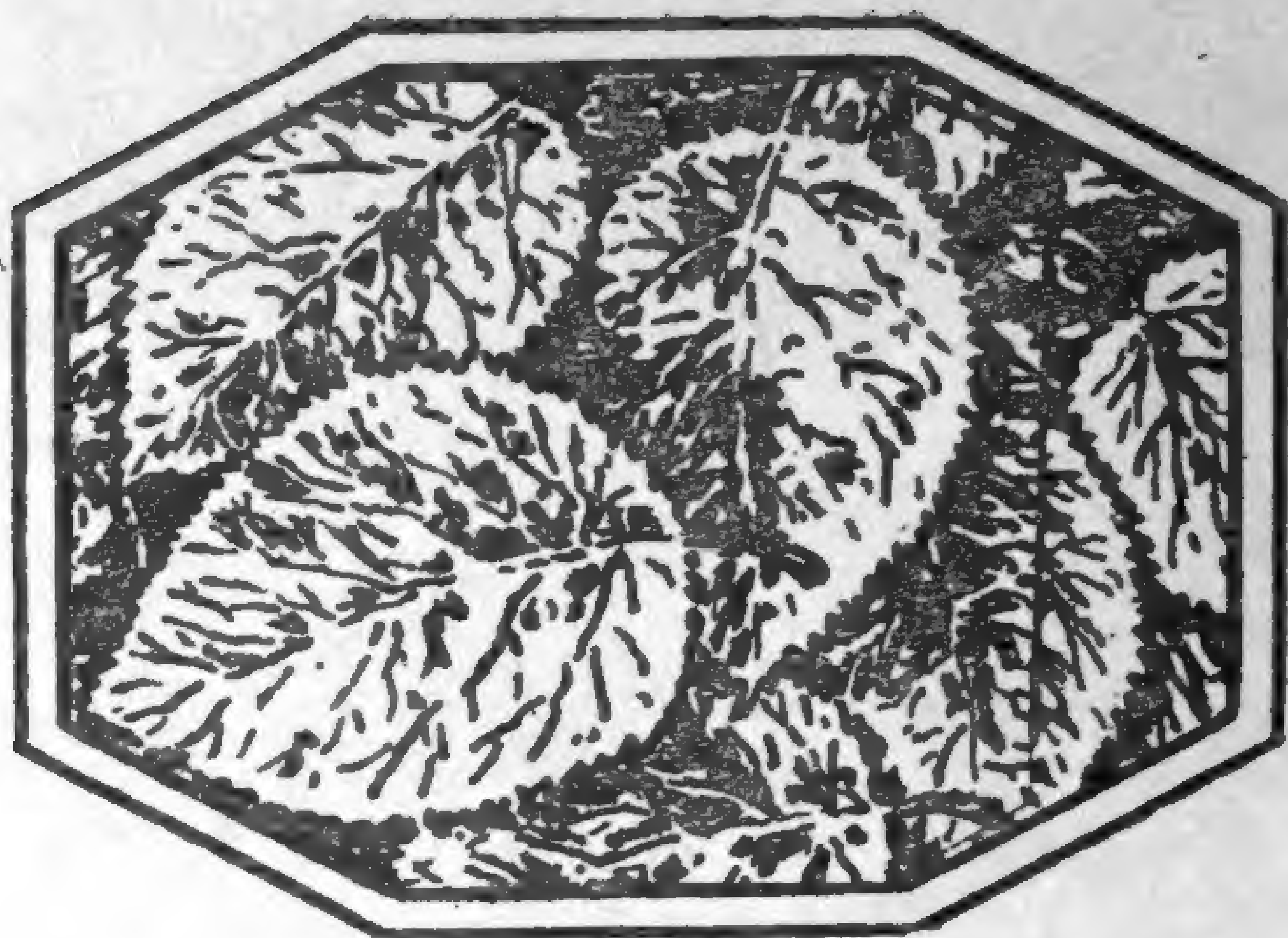
Яўгенія Янішчыц

НА БЕРАЗЕ ПЛЯЧА

Яўгенія Янішчыц

НА БЕРАЗЕ ПЛЯЧА

ЛІРЫКА

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1980

Бел 2
Я 62

Я $\frac{70402-210}{М\ 302(05)-80}$ 61—81 4702120200

* * *

Свет адкрыты і босы
На радзіме маёй.
Жаўруковыя росы
І трава — зверабой.

Тут не хваляцца шчасцем:
Як жывецца — жывуць.
Ды любыя напасці
Лекам песні звядуць.

Ой, як ціха пяецца
Пра лясок-невысок,
Пра Марусіна сэрца
І яе паясок.

Паясочкам — сцяжына,
Перавяслам — жытло,
І Любоў, і Айчына.
Так, як зроду было.

ОДА КЛАДЦЫ

Дарога йшла наўпрост
У шаснаццаць, без агляднкі.
А пачынаўся мост
З вясковай тонкай кладкі.

Дрымучы дзед Яўсей
Масціў яе трывала.
І кладачка трымала
Вяскоўцаў і гасцей.
Як схлыне шал вады,
Мяняў Яўсейка палі.
...На дно ракі апалі
Шуканні ці гады.
«Ты на кладачцы пастой,
Прызнайся у каханні...»
Ішлі-плылі па ёй
Сустрэчы і расстанні.
Не нараку на лёс,
Дзе песня шчыравала.
Бо кладка да нябёс
Не раз мяне ўздымала.
Гарбацяцца мастоў
Бетонныя дэталі.
А дзед рыхтуе палі,
Яму ці кладцы — сто?

* * *

Ах, колькі верасняў пражыта
Хады маёй. І то няўзнак!
Гляджу: сусед згружае жыта,
Бадзёра выдыхнуўшы «гак!..».
Злятаюць з плеч яго шырокіх
Мяшкі бухматыя на дол.
А дзень праменіцца высокі,
Такі — як жыта навакол.
«Дзень добры!» — выдыхну я дому.
І рассмяшыць сусед да слёз:
«Трымай каня!.. Яшчэ саломы
І для цябе застаўся воз!..»

МАМА

Не, ўсё-ткі не я: мама мая — паэтэса
Са шчымлівай груднoю песняй,
З клопатамі пякучымі
Пра поле, балацявіну;
Пра тое, як спорна вучыцца
Ў горадзе
меншаму сыну;
Пра старое гняздо буслішына,
Што разбурыў вятрыска...
Бачу: паўстала сцішана
Па-над айчынным прысакам
З пяцімесячным на руках
Ў скаромнай чорнай спадніцы.
Маму палохае страх —
Як жыць адной маладзіцы.
Мільгае за поўнач акно яе,—
Удовай не спіцца:
Машынка стукоча. І мама пяе,
Абшывае сваю Велясніцу:
Каму — за пакосы, каму — за каня,
Каму — за шчырае дзякуй.
Сустракае яна прасветленасць дня
Усмешкай — адвыклася плакаць.
Позна класціся. Рана ўставаць.
Рана ўставаць — не бяліцца:
Па-над загонамі шчыраваць,
Па-над калыскай маліцца.
У чарадзе праліўных нядзель —
Не прапусціць грыбочка...
Кароткі, як шчасце, уходжаны дзень,
Яшчэ карацейшая — ночка.
Дыхае вольнымі мама грудзьмі,
Калі вяртаемся з поля.
Ўшчувае: «Драціну з дарогі здымі —
Іншаму ног не паколе».
Кажа: «Ападзіны дол замялі.

Выткаўся жнівень раскошны.
Здымі сандалікі, не бойся зямлі,
Не бойся, дзіцятка, пожні...»

Прыеду. Кветка чакання ў акне
Міргае-цвіце ў адзіноце.
А вершы баюся чытаць,
каб мяне
На глухой не зславіла ноце
Мама — мая паэтэса.

ЛЬНЯНОЕ ПОЛЕ

Цётка, страшна яшчэ па начах
Ад пякучых тваіх успамінаў:
«Лён адцвіў у салдацкіх вачах...»
«Спатыкнуўся сыночак на мінах...»

Да ільнянага ў полі святла
Я прыходжу здалёк пакланіцца.
Вёска побач тут колісь жыла
З дзіўнай назвай такой — Шумавіца.

Толькі вецер разлётны шуміць
Па цвітучых званочках у полі,
Толькі ціхая песня шчыміць
Адгалоскамі смутку і болю.

Птушка спеўная просіцца «пі-і-іць»,
Мёдам поле ўрадлівае пахне.
Ды званочак льняны зачапіць
Я баюся: а раптам — бабахне!

ДЗЕД СЫМОН

Смяяліся: «Жыве — абы...
І слова з ім не звяжаш».
Скупы на радасць дзед той быў,
Скупы, інакш не скажаш!

Як на трубе іграў сусед —
У пушчы дзед маячыў.
Глухі на музыку быў дзед,
Глухі, і не іначай!

Яму крычалі дзеці ўслед:
«Ў цябе на твары — сажа!»
Сляпы да быту быў той дзед,
Сляпы, інакш не скажаш!

Найбольш — размову вёў з канём
Ці з падарожным колам.
Празвалі дзеда дзікуном
У тым сяле вясёлым.

Хрысціліся жанкі услед:
«Знахар, дальбожа, любкі!
Ізноў за пазухай нясе
Дзікун змяю з парубкі».

...А за плячамі — тры агні,
Тры выбухі ў Сымона.
Ані дзяцей. Ані радні,
Хіба што — хвоя з клёнам,

Што разрасліся пад акном
І да аблок імкнуцца
І ў пару з дзедам-дзікуном
І плачуць,
і смяюцца.

ЦЁТКА МАТРОНА

Дзянёк ядроны
Ўскіпеў і ўпаў.
А цётцы Матроне
Бог смерці не даў.

Жыве Матрона
Адна за пяцёх.
Поле загоны —
Бульбу, гарох.

Рука у Матроны
Цяжкая, як сталь.
Не да іконаў ёй,
Не да Хрыста.

Было: малілася
Не толькі Хрысту.
Даль заклубілася
На вярсту.

Цяжкія ў Матроны
Зрок, галава.
Слязу аброніць —
Жухне трава.

Глухая да песні,
Матрона пяе:
«Куды ж вас панесла,
Сыночкі мае».

* * *

Так наступае далячынь,
І лёгкаю смугою
У небе — сінія ключы
Сустрэчнага настрою.

Вось-вось успыхне повязь траў
Надзейнаю палоскай
Паміж скразных і тлумных спраў
Між горадам і вёскай.

І лёгка ўзнімецца рука
Над цішай утрапёнай
Між глыбінёй чарнавіка
І глебай узрыхлёнай.

На зломе вольнага крыла
І у звячэлым слове
Жыві, трагедыя святла,
Маёй зямной любові!

* * *

«На, паеш, мая лябёдка,—
Галасочак каб не знік»...
Бабка ставіць скавародку
На мой чысты чарнавік.

Усміхаюся: «Пячатка
Прынароўлена. За сім?..»

«Ты смятанку еш, дзіцятка,
Ай, худзенькая ж саўсім!
З рук адбілася, няйначай...»

(Можа, й так, а можа, й не.)

Бабка з ласкаю дзіцячай
Пазірае на мяне.

Спахмурнее неспадзеўкі,
Не забудзе нагадаць:
«От пайшлі ж сягоння дзеўкі —
Толькі б талію трымаць!»

І шчыруе зноў увішна
Над галованькай маёй.
«Толькі есці многа — лішне,
Да жыцця спадзе настрой»,—
Я адказваю...
(Тым часам
З кубка пеніць сырадой.)

ПАЛЕСКАЯ ПАВОДКА

Паводка і сяўба.
І на сяле,
Як некалі, зноў буду я не лішняй.
«Ну трэба ж быць хоць трошку весялей»,—
Мне ветла кіне ў вочы брыгадзірша.

Запас паперы адкладу на час,
Сустрэну дзень у грамадзе кіпучай.
Адчую побач шырыню пляча
І шырыню радзімы неўміручай.

Ідылію — хай возьме ў верталёт
Мастак, што на праспекце фарбы зблоціў,
Дужэе рук раскрыленых палёт,
І я сябе пачула ў тым палёце.

Струменіцца святла майго выток,
Снуе на хвалях лодка-верхаводка.
І адпускае чэпкі павадок
Палеская шалёная паводка.

Вось агаліўся профіль астраўка,
Адкінуў бераг згубную аблогу.
Плячо к плячу і да рукі рука —
На перамогу!

* * *

Вазьму свой лёс і перайначу!
Як лёгка сказана! Мана:
Плачу за горкую удачу
Расянай кропелькай віна.

Яе на мой прыезд чаканы
Расціла мама цэлы год.
А год апаў, як ліст каляны,
А год гарчыць, як позні мёд.

З плячэй адкінуўшы турботы,
Імкнуся стаць я весялей
Ці не таму,
што адзіноту
Баюся выдаць на сяле?

Бо тут усё сваёй хадою:
І першы ліст, і першы гром,
І певень з поўняй маладою,
І Камарыха з Камаром.

ЯГАДНЫ ХУТАР

Паэма

Адкуль жа прысуха-прычасце,
З якое світальнай пары?
У сэрца, адкрытае насцеж,
Ударадь званамі бары.
За плёсам гусіным, за садам,
За днём, дзе дарога шчыміць,
Сяло запытальным паглядам
У вочы з партрэтаў глядзіць.
Вайною, магіламі брацкімі
Паўстала яно прада мной.

Ваенная выпраўка дзядзькі
Ля смольнай зямлянкі лясной.

Другі (абагнаўша па ўзросту!)
Для цёткі — слязой з-пад павек,
У дваццаць няспоўненых вёснаў
Пад шызаю Віслай навек...

Аматарскі здымак вясковы,
Дзе мама, стаміўшыся жыць,
З малым крыкуном трохтыднёвым
Над спаленай доляй стаіць.

У чорным Ігнатава Ліза
Надямінай, што — без пары...

Асвер з паржавелаю гільзай
У дзеда Антона ў двары.

Нупрэй ля канюшні калгаснай.
Чародка палескіх бабуль.

Цімохаў Пятрусь. Першакласнік,
Ахрышчаны посвістам куль.

Сусед са святочным букетам.

Суседка з унучкай малой.

...Партрэты, партрэты, партрэты!
І кожны да рысачкі свой.

Прапахлы смалою і рутай,
У добры пагодны дзянёк
Сцяжына на Ягадны Хутар
У вырай пакліча здалёк.

Тут першая песня прапета
На мове рабін і ракі.
...Партрэты, партрэты, партрэты.
Вяскоўцы. Радня. Землякі...
У край дарагі і прыветны
Не дзеля зрыфмованых слоў
Гукнула сунічнае лета,
Дакладней — зямля і любоў.

Гады, а ці зоры з арэшын
Упалі на сонечны шлях?
...А колькі кабеты пацешак
Згубілі ў бухматых стагах!
Духмянае, вольнае поле
Пры добрым стазвонным бары:
Загончык бульбяны адолееш —
І белыя ў кошык бяры.

Хусцінкі плылі за ракою,
Звінеў — перашэптваўся лён.
Такою ўрадлівай парою
Гукнуў мяне родны раён.
І маму у россыпе кветак
Так лёгка з дарогі знайшла.
Стаяла высокае лета —
Вяршыня святла і цяпла.

«Пятрок жа, кабетанькі, сёння,
А вы не святкуеце што ж?»

«Хапаем пагоднае сонца,
Бо, можа, панадзіцца дождж.
А ў дождж тады можам патанчыць,
А ці пагукацца ў бары».

«Во, скінь гэты модны жупанчык
Ды грабелькі ў рукі бяры.
Нябось, не забыла, як гэта...
Ну, граблі, яны не пяро...»

(Выразней з гадамі партрэты
Знаёмых. Вяскоўцаў. Сяброў.)

«Во, каб жа вярнуць некаторых —
Глядзіш, змаладзееў бы калгас».

«Малодкі сядзяць у канторы
З паперамі. Што ім да нас».

«І ты ж сваю Любу справадзіла,
Антэка, дак журышся што ж?»

«Сама яна, бабкі, заладзіла,
Што ў горадзе ўся маладзёж».

«А я вам скажу, маладзіцы,
Цяперака моладзі — рай.
Адвыклі яны ад зямліцы,
Гатовае ім падавай».

«Сцяпан са Сцяпаніхай зроду
Не зналі далёкіх дарог.
Дак дзевяць дзесяткаў, як лёду,
На шчасце ім лёс прыбярог».

«Знайшліся прафесары! Мілыя,
Харошыя, проша шпарчэй!» —
Гукнуў брыгадзір. І смяшлівыя
Міргнулі два небы вачэй:

— А, Жэня, відаць, да абеда.
Глядзіш, праз гадзіну ў адлёт?

— А мы падшукаем суседа,
Каб садзік і каб — агарод.
Ну вось, чым Барвёнак не пара?
І з выгляду — як пагляджу?..

Шчырэла гамонка. Прыпарвала.
Упалі тры кроплі дажджу.

Хусцінка, бялей ад рамонка,
Мядункавы подых цяпла,
Разнасцежана старонка
Маленства майго і святла.

ЛІСТ АД ДЗЯДЗЬКІ АРЦЁМА

«Дзень добры, на добры дзень. Гамоняць, што ты прыязджала. А хата ж наша — наўпрост. Ды ці зловіш цябе, як сініцу за хвост? Ведама ж, дзён было мала.

А я тут ваюю з лесам. Не з лесам — хутчэй з людзьмі. Бадай яго, з тым прагрэсам! Сякуць і сякуць... Каб мог — засланіў бы грудзьмі. Адзін маладняк амаль што, а дрэвы не хутка растуць. Прыедзе які-небудзь гальштук, камандуе. І сякуць. Вядома, ўзраслі патрэбы. Не тое цяпер, як раней. Узяліся людзі за мэблю, адзін аднаго мудрэй. Вязуць, валакуць, скупляюць. І скупяцца пакрысе. Не кожныя кнігу чытаюць, а стаўляць паліцы ўсе. Кажуць, модна яно, інцір'еры: адразу ж вучо-

насць відаць. Лесу ссеклі-такі да халеры, а сякеры — канца не відаць. Ды што гэта я заладзіў, пра што ж гэта я зачаў? Прыязджаў учора Уладзік, ды на́ табе — не застаў. Пакуль я па лесе матаўся — улятучыўся на «Масквічы». Аставіў запіску, баяўся спазніцца — прыехалі цыркачы. Цырк ды й годзе на дроце! А можа, я пастарэў. Пад семдзесят. А на рабоце, яно, глядзіш, весялей. Да дрэў прывык, як да бабкі сваее. Пакуль што здарова яна, хаця патроху сівее, здае, як вякоўка — сасна. Дзякуй богу, сыты, абуты. Патроху-памалу жывём.

Пішы нам.

Вёска Ягадны Хутар.

Чакаема.

Дзядзько Арцём».

ЛІСТ АД СТРЫЕЧНАГА БРАТА

«Прывецік табе, сястрыца! Зайшоў — ты ж як ластаўка — віць! Ці, можа, бліжэй сталіца ўжо да сэрца ляжыць? Хацеў абдарыць чарніцамі, набралі аж тры вядры. Сёння ў бацькі здымаў чарапіцу, завалля цяпер у двары. А тут і ўборка падспела — забудзь, як звалася ноч. У вас, канешне, другое дзела: адпрацаваў — і рабі што хоч. Добра, што падсобілі шэфы, прыехалі з горада ўсё ж! Скасілі траву. Луг — як падэшва. Цяперака хлоіць дождж.

Старому майму пара б адчапіцца ад лесу, ды не — як мёртвай пятлёй. Напомню пра гэта, дык цэлы дзень зліцца і не гаворыць са мной. Што ж, мусіць, не перайначу, колецца ён, як асот. Хату Сёмкаву купілі пад дачу, 10 тысяч 500. Старэйшы, Іванька, здаў экзамены. Няблага, каб дзе знайшлася рука. А Ганя Дзянісава збіраецца замуж за Антолінага Петрака. Астатняе ўсё па-старому. Праўда, развяліся ў нас Куляшы.

Прывітанне ад нас маломy.
Пішы».

ЛІСТ АД ДЗЯДЗЬКІ АРЦЁМА

«Дзень добры, на добры дзень. Свята ў мяне цяпер, тут такая з падзей — атрымаў медаль юбілейны «60 гадоў Узброеных Сіл СССР». Прыбавілася яшчэ медалём адным да тых, што з самай Айчыннай. А прад вачыма — порах і дым, пажарышчы перад вачыма, і хлопцы, як на падбор, і спапялёныя дзеткі... Кулю яшчэ не адну трымае наш бор з партызанскай разведкі.

Прыходзілі піянеры сёння, распытвалі, па лесе вадзіў. А прад вачыма — чорнае сонца і Нескароных, наш камандзір. Здаецца, загаіліся болькі, ды не — адкрыюцца і смыляць. Здароўе, канешне, не з лепшага. Ды толькі — касое яшчэ пачакаць.

Самы меншы ўнучак Стасік да лесу, як я, прыліп. Дзедава, значыцца, кроў перадалася. Былі б на зямлі мір ды згода, жыць можна, можна рабіць. Заліплі соты ў вуллях ад мёду, прыязджай душу саладзіць. Можа, апішаш непазабутнае, як раней і як зараз — жывём.

Да пабачэння.
Вёска Ягадны Хутар.

Чакаема.
Дзядзько Арцём».

Па гладкай шашы, па сцяжыне
Дарога вяртае дамоў.
На кожнай кудлатай хваіне
Птушыны распеў галасоў.
Знаёмыя сэрцу мясціны:
Альшынаўка, Бор, Сватаўцы,
Пятроўка, Закуцце, Быліны,

Кажухава, Чудкі, Шаўцы...
Зрадніліся з назвамі ўласнымі,
Здружыліся людзі здавён,
Хоць многія (як несучасныя)
Змяняў мой палескі раён,
Хоць жэняцца ўсё-такі самі
Цяпер маладыя, ды — ах —
Як славіцца вёска сватамі
Да гэтай пары ў Сватаўцах!
Хоць моду бяруць з-за граніцы,
Ільняніну выцісну ў шоўк,
Кажухава — самай сталіцы
Такі «адпячэ» кажушок!
І «лодачкі» ладныя-дробныя
Пашыюць з душою Шаўцы.
І песняй, такой непадробнаю,
Засвецяцца вёснаў вянцы.
Радзімкаю вёска світае
У краю майго на плячы
І босую сцежку трымае
У Здораўна і ў Лахачы.
Бягуць сувязныя антэны
Ў раскрылены часам прасцяг.
Вялікія тут перамены
Збыліся на радасць жыцця.
У пушчы настойнай стрыножыць
Прыпар адурманкі жывой.
Хоць бабкі не часта варожаць,
Ды хаты прапахлі травой.
Трыпутнік трывогі падлечыць,
Уратуе званец ад бяды;
Сасмаглая кнігаўка ўкленчыць
Над срэбрам вячыстай вады.
Маленствам прасочацца краскі
У лёсу майго на мяжы.
І вынесе цётка закваскі
З дарожанькі рот асвяжыць.
Прыеду, нібы вінавата

Прад гэтай лясной старaной.
У брата прасторная хата
І дзетак шумлівы настрой.
Занята работай братоўка,
На год ад мяне маладзей.
Ўсміхнецца: «Камандзіроўка?
Ці так прыляцела на дзень?»
Ды з ёю і я у ахвоту
Пад сонцам сянцо варушу.
І куст арабіны ля плоту
Пад вечар загляне ў душу,
Частункамі краю Палесся
Надзейна накрыецца стол.
І ціхая, дзіўная песня
Ўзляціць пад высокую столь.

«Нядаўна пад стол гэты пешкам...»

«Нядаўна...» — маланкаю час.

Жанкі, ад пітва захмялеўшы,
Самоту разгоняць ураз.

«А помніш, у школу хадзілі
За рэчку? Забаўны быў час...»

«Ці помніш Аўдзеева Дзіму?
Цяпер старшынюе у нас».

«А Волька, што з горам — дзесяты,
У Мінску. Забыла на дом.
І хоць бы Матрунцы — да свята...
Сустрэнеш яе — прысаром».

«А гэты, што з Ведрына, лысы,
Ну як жа яго?! Шныпаркоў!
Адбіў у Валодзькі Марысю.
І трэба ж: любоў без зубоў!»

«Не Гэля — мужык у спадніцы,
Пілуе сама круглякі».

«А чулі: Казла з Асаўніцы
Заштрапілі за шчупакі».

«Вядома, глушыў, як шалёны.
А сквапнасць не ведае меж».

«На кніжцы, відаць, паўмільёна!»

«На крадзеным — не пражывеш».

«Начальнік канторы — дуб дубам.
Два словы не звяжа. Бубніць».

«Прыслалі загадчыцу клуба,
Дзяўчына нішто. Ды дыміць.
Ох, модачка на цыгарэты,
Куды ж яна дзевак звяла...»

Шчабечуць да поўні кабеты,—
Сумленне й трываласць сяла.

ЛІСТ АД МАМЫ

«Дзень добры, маё дзіцятка. Надоечы брала каня. З тых пор, як схавалі мы бацьку, лагоднейшым стаў старшыня. Дзякуй богу, здарова. Грошай болей не шлі. Малако — ад сваёй каровы. Сала ёсць. Нашто мне рублі. Ёсць нейкая пенсія. Хопіць. Адной, колькі тое яды!

Унучак жа — слаўны хлопец, няма з ім ніякай бяды. Цалюткімі днямі — босы, паправіўся, загарэў. Глядзіш, і дзяцюк пад восень. Трэба папpавіць хлеў. Шыферу заказала цэлых

звесце лістоў. Яшчэ табе не сказала, што будзе многа грыбоў. Дажджы зачасцілі на шчасце, дуць ужо дзён са пяць. Пасылаю рэцэпт. Цётка Насця прасіла лякарства дастаць. Мучыцца ўжо з паўгода, чаго — а бяды чакай. Пайшла ў нас такая мода: выпішуць, а купіць — дзе хочаш купляй. Пастарайся, калі магчыма, дастань, калі можна дзе. Надта ж дрэнна ў яе з вачыма, засланяе ёй божы дзень. За мяне не хвалюйся. Як бачыла. Працы ж — хоць рук на аршын. Ды як жа яшчэ іначай!

Цалуема моцна.

Пішы».

ЛІСТ АД СТРЫЕЧНАГА БРАТА

«Прывітанне палескае, Жэня! Дзякую, ліст атрымаў! А тут турбуе маё палажэнне: работа сезонная, чорт бы пабраў. Надумаўся куды-небудзь з'ехаць, прыстроіцца больш цікавей. Не думай, што я гэта — смехам. Усе мы — з людзей. Таму хочацца неяк па-людску і працаваць, і жыць. Праўду, не ўгавару Маруську, баіцца нажытае збыць. А тут яшчэ такая халера: карову учора збіў грузавік. Вось табе снедай, вось і вячэрай. Шафёр жа, сабака, знік. Шукай, як кажуць, у полі ветру, ды грошыкі зноў рыхтуй. Па тэлебачанню кажуць — паветра чысцейшае тут. Але надыхаўся, баста, думаю ірвануць. Памерла Нупрэева Наста, вокны забілі. А хату, відаць, прададуць. Адпраўляем Стасіка ў школу за пяць кіламетраў у першы клас. Маруська круціцца, што вавёрка ў коле. Ды што паробіш, такі ўжо час. Думаю, з'ехаць куды да зімы. Адпісвай. Усяго найлепшага

Мы».

З ЛІСТА АД МАМЫ

«...дома ўсё па-ранейшаму, па-старому. Працы хапае, пакуль буду жыць. Цяжка, канешне, ў хаце аднаму. Дзякуй Паўлу, памог дзялянку скасіць. Быў бы ў кума ў сям'і парадак — наўрад ці касіў бы ён мне цэлы дзень. Паўліха п'е, дом без прыгляду. Мала цяпер бескарысных людзей.

Аксеня нешта сцелецца лістам, казала, што Сцёпа аддае мне фурманку дроў. Тры дні сядзелі ў нас фальклярысты, запісвалі — відаць, апошнія з галасоў. Наспявалі ім бабы. Аж сцены разносіла. А песні такія — хоць кармі салаўя. Гармонік бацькаў аддала я Хвядосіку. Цяпер як зайграе — сама не свая. Прашу, болей глядзі за сабою. Ведаю, адзінота — яна гняце. Назбірала табе дзівасілу і зверабою, а то свецішся ўся, як абраз у куце. Думай усё ж за сабою найперша, глядзі на свет гэты больш вясялей. Халера пабрала б гэтыя вершы, без іх мо была ў жыцці шчаслівей. Мо я й не тое табе парадзіла, табе, канешне ж, лепей відаць. Учора заходзіў Арцёмаў Уладзік, надумаўся ў горадзе жыткі шукаць. Стрыечная сястра Гэля запрашае нас на вяселле. Нявесце ўсяго семнаццаць гадкоў, ды не чакае любоў. Дзела не церпіць. І Гэля ў журбе. Казалі, што запрашэнне паслалі табе...»

Павяртаюся да роду,
Кветам сцелецца шаша.
...Як на згоду — келіх мёду,
Як на шчасцейка — пяршак.

З дарагое маладосці,
З немаўлінага крыла,

А ці ўсе паселі госці
Ля гасціннага стала?

Дзе вяселле п'юць —
Там і чаркі б'юць.

Дзе весялящца —
Там і хмелящца.
Гэй ты, песня-весялушка:
Сум з вачэй,
цяжар з плячэй!
Вось і сэрца,
быццам птушка,
Стала лётаць весялей.

«А хто п'е — таму налівайце,
Хто не п'е — таму не давайце.
А я буду піці-піці,
Як малыя дзіці-дзіці,
Забраўшыся ў куток,
Па сем чарак у раток...»

Здорава, Рыгораўна!
Выпі, не зграшы!
З Хутара — да Здораўна
Молада душы.

Сват адзеў казловы рогі,
Сваццтя — ў морскім кіцелі.
Не шкадуйце туфляў, ногі!
Дзеўкі, ра-зы-дзі-це-ся!

Сват Арцёмка на куце
Барадою стол мяце.
А язык у роце,
Як чорт у балоце.

Ой, не надта сып ты,
сваццея,
Бо язык твой разнясе.
У цябе ж таго й багацця,
Што ў запазусе.

Сербіянка бокам-скокам,
Лакаточкам аб сцяну:
«Мой міленачак далёка,
Я другому падміргну».

«А мой мілы чарнабровы,
Мой міленачак шафёр.
Ды ў яго наконт любові
Не заводзіцца матор».

«Міла кура папяросы,
На мяне пускае дым.
Сама ходзіць, з кім захоча,
А мне кажа, каб ні з кім».

А ў кругу не размінуцца,
Танец каруселіцца.
І прыпеўкі не здаюцца,
Самасеем сеюцца:

«Папрашу цябе, не руш:
Баба я бядовая.
Гарадскі твой капялюш,
Галава ж садовая».

Рукі ў бокі,
нос — угору,
На сяло —
адзін жаніх,
За руку бярэ Рыгораўну,
Выцінае за дваіх:

«На гарэ шуміць бяроза,
Дробны ліст угору ўе.
Што за жонка ў брыгадзіра —
Пахмяліцца не дае».

Барабаншчыца Настася,
Як заўжды, і тут знайшлася:

«Будзем пець і танцаваць
Рознымі манерамі.
А картоплю выбіраць
Толькі з інжынерамі».

...З дарагое маладосці,
З немаўлінага крыла —
Столькі дзіўнай весялосці!
Столькі роднага цяпла!

Песня — бурай, песня — лістам.
Песня — сонцам у акно.
Франтавога гарманіста
За ваколіцай чутно.

Ой, салодка! Ой, як горка!
Весялей іграй, Фядот!
Два гнядыя на падворку
Выбіваюць «пад факстрот».

Кум з кумой не размінуцца,
Кума — быццам з бульбай мех.
Ап'янелі пеўні, б'юцца,
Як відно, курам на смех.

Покуль пеліся частушкі
І хмялеў вясельны хор —
З хаты выкралі падушкі,
Хтось кудысь вароты спёр.

Жытнім духам, веснім шалам
Адгукнуўся перазоў.
Песня сэрца прывітала,
Засвяцілася слязой.

Ды сляза —
яна ад шчасця,
Непрашоная, бяжыць.
Ды сляза —
яна ад страсці
Жыць, і помніць, і любіць.

З ЛІСТА ДЗЯДЗЬКІ АРЦЁМА

«...дзякуй табе за «літоўку», самая, што патрэбна! Збіўся Уладзік мой з толку — гарадскога запрагнуў хлеба. А тут жа ў яго — і хата, сам ставіў сасновы зруб. Гоніцца па зарплату. Заходзіў Адэльчын Якуб, нацкаваў, відаць-такі. Божыўся, што ў горадзе ўсё ж лягчэй: адпрацаваў паложанае — і груз, як кажуць, з плячэй. Вядома, што са скацінай у вёсцы — яно цяжэй, распанелі, пся крэў. Як на карціне запрагнулі жызні. Хлеў, што і хата, патрабуе дагляду. Ды давай яму чысты аклад, давай яму, братка, пасаду! А дзе ж на ўсіх набрацца пасад. У школу хадзіў — каб вельмі, то ў яго не свяціўся талент. Спахапіўся, ды позна, шэльма, хутаранскі інцілігент! А як жа парваць адразу, садочак, гарод — пануй. Што скажаш на гэты казус? Заявіцца — паталкуй...»

Праз ноч, ад даждоў праліўную,
У час, калі сціхшыся дом,
«Заявіцца — паталкую»,—
Я думала па-над лістом.

Хоць ведала, будзе складана
З Уладзікам мне талкаваць.
Ярамі, вятрамі, садамі —
Між намі дарожкі шчымяць.
І стол мой,
завалены стосам
Пакрэсленых з часам радкоў,
Наўрад ці падкажа, што лёс мой
Вясковы — з-пад самых асноў.
Якую ж змагу даць параду,
Якою ж упэўню цаной,
Што ў гэтай кватэры, на радасць,
Ёсць боль, што завецца зямлёй.
Успомню лагоду — братоўку
Між розных жыццёвых атак.
Таму не люблю Камароўку
За чыста-сталічны спектакль.
О гэты кірмаш адмысловы
З усмешкай жанок і дзядоў,
Завалены спрэс медунцовым
Адборным гатункам гуркоў.
Ўсміхнецца бабуля Марыся
Загадкава мне з-пад рукі:
«Як раньш —
то насілі ў Менск пісьмы.
Цяпер замест пісьмаў — гуркі».
А ці ж не ад першага класа
На рупнай жыццёвай сяўбе
Чэсць нашага ў свеце калгаса
Павінны трымаць на сабе?

З ЛІСТА ДЗЯДЗЬКІ АРЦЁМА

«...Уладзіка не чакай, не прыедзе. Усё-такі ...саманіўся, балбес. Хату куплялі суседзі. Спа...охаўся. Інтарэс да горада ўпаў, шукаў прапіс...і. Вядома, людзей там, што мошкі. Надоечы

дзялянку ў мяне яшчэ адну высеклі. Пуста, бы ў хаце без міскі і ложкі. Прырос да яго, як ку лак. Пякуся, шкада мне лесу. А я ж усё-такі як ніяк — не супраць таго прагрэсу. Праўда, ўчо ра з'явіліся двое. З Баяркаў. Пару сосен хацел зваліць. Ставілі, сабакі, чарку, хацелі старог купіць. Ды купіш мяне за кукіш, так я ім і ска заў. Пакуль на хвост не наступіш — нямала бы вае праяў. Думаю, як будзем далей. Ды што ге та я заладзіў. Хутка ж не прачыню дзвярэй Добра, што побач Уладзік. Жывецца добра Пенсія і зарплата. Працую, значыць, хлеб жу не дарма. Матцы тваёй накрылі шыферам хату Ні дня, ні ночы гэтай людзіне няма. Шэсць дзе сяткаў, а сіла — бытта й не страчана. Усё ё патрэбна — і поле, і сенакос. Хварэла яна, пяц дзён была ў гарачцы. Прасіла, каб я табе не да нёс. Не любіць яна ўпадаць у паніку. Закваск нашая, як відаць. Пайшоў на трактар уну Іванька. Паступаў, ды зрэзаўся. Цяперака хо чуць усе наступаць. Нядзелю цэлую йшоў пра лой, жыта ўбіраць было мука. На хрэсьбін рыхтуйся зімой. Чакаема трэцяга ўнука...»

ЛІСТ АД МАМЫ

«Дзень добры, маё дзіцятка. Прабач, што за трымка з лістом, праца без канца і пачатку, на мне ж трымаецца дом. Хоць і на пенсіі ўжо, як быццам, а дзялянку ў калгасе бяру. Напрацу ешся — лягчэй спіцца, весялей сустракаю зару.

Смех надоечы быў да зморы: Галенчын пры мак чысціў гусей. Узяў у калгасе хлёркі, выку паў, ляснулі ўсе. Цэлае стада прапала. Галенку за сэрца ўзяло. Фацэцій такіх цяперака мала, а тут рагоча ўсё сяло. Тры дні атаву зграбалі дзеду, быў бы бацька — было б лягчэй. У горад не кліч, не паеду, ні за якую чэсць.

Для горада трэба радзіцца. Куды ж мне ...аць, пражыўшы ў вёсцы век. У мяне ж тут — ...ая зямліца, знаёмы кожны кусцік і чалавек. ...ы ў цябе ж там не хорам-палацы, што патрэб...а кожны дзень прыбіраць. А я ж адмалку пры...ыкла да працы, без працы рукі гудуць і ба...яць. Ці помніш, доню, Барбару з Гарэхава? ...ата, што шклянка, агародчык і сад. Была пра...ала ўсё і ў горад паехала. Тры дні, як вярну...ася ў вёску назад. Казала, што дзеці ў яе ха...ошыя: «Мама, полежи, мама, поешь пирог». ...ы ад лежні гэтай Барбары пагоршала. Цяпер ...іхаецца на градзе, як змаладзеўшы, дальбог. ...блажэла Агапка. Высахла, як свісцёлка. Ві...аць, нядоўга ўжо... а памерці — няма за кім. ...рыязджала ў госці Ігнатава Надзя, рукі — ...рэс у пярсцёнках. Як раньш — даражылі ад...ым. А тут і Арцём занямог. Марцэля — дзень ...ноч над яго галавой. Можа, хоць на часок пры...шчела б, як-ніяк — жалкаваў за табой.

Што параіць наконт адпачынку? Пачакае ...ай морскі пляж. Покуль свеціцца перад вачы...а — прыязджай, маю радасць уваж. Покуль ...эпліцца дух ў маім целе — прыязджай да род...ага дома.

Паклон табе ад цёткі Марцэлі і дзядзькі Ар...ёма».

Дзень добры, цётка Марцэля,—
Спрацаваны працаўнік.
Запознена я прыляцела,
На суткі спазніўся цягнік.
Дзень добры, дзядзька Арцёме,
Пухам табе зямля.
Жывіцаю — па жывому —
Сачыцца сляза з камля.
Зямлю туманец ахутаў —
За ноч прарасці грыбам.

Дзень добры, Ягадны Хутар,
Маёй дабрыні журба.
Кажухава, Здораўна, Мальцы
Прывецяць бяссоння зару.
Тут сосны ўкарэлымі пальцамі
Ўчапіліся ў цвёрды грунт.
Не страшны ім гром і бура,
І хмары стагоў снегавых.
Перадалася натура
Дзядзьку крутая — ад іх.
Хоць і за кожнае дрэва,
Як за унукаў хварэў,
Жыў іхнім плачам і спевам,—
Жаліцца дзядзька не ўмеў.
Хіба ў лістах сардэчных
Часам выказваў свой боль...
Дрэва, як палец адсечаны,
Дзядзька, баліць над табой.
Шум вершалінных хвояў,
Звон баравых дубоў —
Сёння ўзышлі нада мною,
Каб прарасці наноў
Памяццю, лёсам, вінаю,
Жорсткага шчасця цаной
Перад любоўю маёю,
Перад маёй старaной.

Вось і гэты бальшак прамільгне,
Як і новы мой год высакосны.
Вы трымайце ў палоне мяне,
Шлягавыя дарогі і сосны!

Ваш спякотны засушлівы пыл
Толькі лівень грымотны прытушыць.
...Пыл — ад цяжкіх буланых кабыл,
Пыл — ад лёгкіх, як дым, легкавушак.

Пыл — як вокам прастору абняць,
Пыл на самым зіхоткім світанні.
Пыл — як горкай слязы не стрымаць
У любві да цябе і ў расстанні.

Пыл — на плітах заўчасных магіл,
Пыл — дзе ўжо ані брата, ні бога.
І у вочы прымаю твой пыл,
Толькі твой, шлягавая дарога!

Калі адходзяць слынныя паэты,
Цішэй сама становіцца зямля.
Нервуецца стамлёны млын планеты,
І замірае тонкі круг камля.

Настаўніка ў апошні шлях на плечах
Нясуць яго нязменныя сябры.
А гаманкіх і стромкіх соснаў веча
Змаўкае, як зязюля у бары.

Зак. 846

А вы жывеце, сціплыя, прамыя.
І рэзкія ў ацэнках — да цаны,
Бы ў агнявыя і парахавыя,
Абложныя
Айчыннае вайны.

Дык хай расце ў душы спрадвеку слова.
Памылак не даруе строгі час.
...Мы вып'ем за жыццё, за Куляшова
Між гэтых соснаў, што глядзяць на нас.

* * *

Падставіць голасу лісток,
Няхай сцякаюць гук за гукам —
І не кляцьба,
і не зарок,
Не боль,
не гром і не разлука,
А — набалелая вышынь,
А — нагрымелая трывога,
А — высакосная ў цішы
Незацугляная дарога.
Хай слова слова апячэ,
І хай шукае месца клічнік
У неадкрытым,
у яшчэ
Чужым і стоеным абліччы.
Я рада, што праз груд гадоў
Не развучылася смяяцца,
Што выняньчаны мной радок
Не можа з іншымі змяшацца.

* * *

Мой горкі прыпамін,
Жыцця скупая проза:
Яго туга — Палын!
Яе святло — Бяроза!
Якой бы старане
Ні аддаваць паклоны —
Заўсёды для мяне
Шчыміць агонь зялёны.
Над самым судным днём
І над жыццёвай прозай
Панікну Палыном
І выстаю — Бярозай.

* * *

Што за гонкая травіца
На узмежку сярод ліп!
Вышынёй — не надзівіцца б,
Цішынёй — не зарасці б!

Спамінаецца бяседа,
І гаворыць бацька сам:
«Я па тым цаню суседа,
Як наклёплена каса».

Ды вядома ж, адмыслова!
Толькі й чую: жых ды жых,
Што баюся раніць слова,
Не сказаўшы думкі ўслых!

Буду ў дальні шлях збірацца,
Песняй сцежку вышываць.
Вышынёй — не надарвацца б!
Цішынёй бы — не сканаць!

* * *

Помню, помню праз гады,
Спеўная ваколіца:
«Выпі, золатца, вады,
Сэрца супакоіцца».

Да крынічнай, спакайной —
Сцежкі-птушкі вольныя.
Трыццаць вёснаў за спіной,
А ці ўсе спакойныя?

Мне дарогі не пытаць,
Сонейка высокага.
А як жа стану суцяшаць
Ў горы сябра-сокала?

Ды, вядома, як тады
Ты мяне, ваколіца:
«Выпі, золатца, вады,
Сэрца супакоіцца».

ДЗЯВОЦКАЕ МАЛЕННЕ БАБУЛІ АНТАНІНЫ

Міл-харош не будзеш сілаю,
Што ні слова — чысты зман.
Ды чужы ты боскай міласцю,
Боскай літасцю, Іван!

Ах, пашто твае рублі-грашы
І зямліцы пяць валок.
У тваёй ўтаплюся роскашы,
Звяну, быццам васілёк.

Адпусціў бы ты мяне, Іван,
Пашукаў бы роўню роўную.
У мяне ж — зямля-дзірван,
Жыта засекі няпоўныя.

Ускіпеў бы на мяне, Іван,
Злосцю белаю, салонаю.
Абмінуў бы ты мяне, Іван,
Дзеля друга блаславёнага!

МАРЫСЯ

Такая безвыходная падзея:
То золь, то дождж, то ранні лістабой.
Лякае ноч бяззор'ем, безнадзеяй,
Цяжкою і нязвыклай цішынёй.
Адкуль яны на белы свет ўзяліся —
Нямыя гукі, словы і радкі?
Маўчыць нямая цётухна Марыся,
На частакол нашпільвае глякі.
Сумотная, самотная работа...
Ды што ж найцікавейшае яшчэ?
А калі цётка схіліцца над плотам —
Я чую: песня рэчанькай цячэ.
Тры сокалы, тры песні, тры дубочкі
Пайшлі па жорсткім прысаку вайны.
І колькі сцежак абрасілі вочы —
Раскажуць хай скупыя курганы.
Як галасіла — скажуць хай нябёсы.
Як праклінала жытку — скажа гром.
У самым цэнтры драматычных лёсаў
Яе пусты і ацалелы дом.
Замкнулася дарог пякучых кола.
Каторы дзень мінуў. Каторы год!
А ў цёткі — паслухмяная жывёла

І ў ружах невялічкі агарод.
Таму й ідуць: хто на развод — кватуху,
А хто — насення з дзіўнай назвай «Мма»..
І ўсіх дачыста цётка ўмее слухаць,
І гаварыць — дачыста — з усіма.

* * *

Я семнаццаці год:
Ах, як пахнуць высокія травы!
Не заблытацца ў іх —
Нерэальна, напэўна, было б!
Я семнаццаці год...
І яршыняцца ў лузе атавы.
А ў пракосах у бацькі —
Высокі нахмураны лоб.

Ён праводзіць мяне
Да прыпынку,
Што выгнуўся крута.
І на тым павароце
Ён стаіць незалежна, як лёс.
Вось прабегла імгненне,
Затым — залатая мінута.
І клубіцца ўжо пыл
Вечаровы з-пад дрогкіх калёс.

Пачынаецца даль.
Нізка хмары плывуць табунамі.
Я вярнуся сюды,
Толькі белая наквець міне.
Сенакосная глуш.
Сенакосная ціш паміж намі.
Сенакоснае слова
Яшчэ засталося пры мне.

РАДЗІМЕ

На рытвінах, на ўхабінах,
У поце і ў расе
Ці не мяне ты бабіла
На жытняй паласе?
Раджаліся,
грыбы нібы
Пасля скразных грымот —
На дзіва ураджлівым быў
Пасляваенны год!
Цяжкой мазольнай працаю
Зямлі юнее сінь
За ўсе магілы брацкія,
За кожную Хатынь.
Чацвёрты ці Чацвёртая —
Як смутак салаўя.
Жывая ты і мёртвая,
Лагодная і цвёрдая,
І ўся, і ўся — мая!

ПРЫЙСЦІ ДА ТАВАРЫША...

Прыйсці да таварыша ў горасны міг,
У самую ціхую ў снежні нядзелю
І тут, паміж мудрых зачытаных кніг,
Адчуць, як няўтольна душа маладзее.
О, колькі гадоў накувала ў бары
Сястрыца зязюля! Зязюльчыны слёзы...
За ноч паднялася ў ацiхлым двары
Любоў да святла — ці галінка бярозы?
Прыветліва-шчыры таварыш, прабач,
Што з песняй асмужанай сэрца не ў згодзе.
Пранізлівы ранак звініць, як сурмач,

Ў аглухлых званіцах
нядрэмных стагоддзяў.
Мяняліся коні, шляхі, каралі,
Мяняліся з болем адкрытыя словы.
Пад белымі крыламі цёпла зямлі,
І я не баюся за снежань чарговы.

ПАХАВАННЕ ШЫРМЫ

Не адпяванне — лесу калыханне,
І шум паспелых жытніх каласоў,
І Вашае высокае дыханне
Ў Дзяржаўным хоры родных галасоў.

Паклон Вам, і сяўцу, і аратаю,
Вандроўніку нястомнае хады.
Ад Свіслачы да сіняга Дунаю
Крыляюць спеўна гулкія гады.

Таму між іншых слаўных абеліскаў
Не з каменю, не з цвёрдага камля —
З дуброў і з песень зладзіла калыску
Вам — наша неўміручая зямля.

ПАЭТЭСА

Яна раптоўнаму куплету
Здзівілася упершыню,
І захацелася ў паэты,
Нібыта птушцы ў вышыню.

Яна так лёгка улавіла
Рытмічны строй і рыфмы код.
Рыфмуе: «мілы — да магілы»
Ў няпоўных васемнаццаць год.

Дыктуе дзень на ўлонні лета
Ёй пра палі ды сенажаць.
...Дзяўчынцы хочацца ў паэты,
Што ў катаржанкі — дзе ж ёй знаць?!

Вось са сваім адкрытым светам
Яна бяжыць праз сенакос.
Дзяўчынцы хочацца ў паэты...
О дай апомніцца ёй, лёс!

КРОШЫН.
У ПАЎЛЮКА БАГРЫМА

(І лёсу — пятачок.
А шыр зямлі — у дыме...)
Дзень добры, землячок,
Вітаю Вас, Багрыме!
Грамамі агарошан,
Жывучы праз вякі —
Зноў маладзее Крошын
І звоняць жаўрукі.
Турботная нагода —
Каваць і выпраўляць.
Паэт — каваль народа,
Інакш нашто каваць!
Туман садзіцца ў лодку,
Сівее полаг дня.
Мы — дзесьці — аднагодкі
І па пяру — радня.
Ды у цябе ж да скону
Той і радні, што кроў

Твая...
Але Чырвоны
Успыхне покліч слоў.
Я іх пачула, дружа,
Праз тлумныя вякі:
Па-над зямлёй няскрушнай
І над краінай мужнай —
Світаюць жаўрукі!

РАНІШНЯЕ

Уладна ранішняй руцэ
Лавіць сняжок падталы,
Тваю журынку на шчацэ
Адчуць за тры кварталы.

І ўсё, што знікла, быццам дым,
Што ў цішыні наспела,—
Цяплом тваім, святлом тваім
Перапісаць набела!

НЕСКАРОНАЙ

Забудзь мінулы сад,
Квяціста-абляцелы.
З душою неўпапад
Само бунтуе цела.

Сама ж хацела ты
Той, распраклятай ласкі.
І спальвала масты
Ад Буга — да Аляскі.

Самотны твой рубеж —
За яраю работай.
Слязу забіўшы ўпотай,
Усё-такі — жывеш!

ДРАБОЧАК СОЛІ

Дзе пошчак салаўя
Не помніць звон трамвая,
Адкрылася зямля
Салёная, сівая.

І ў цяжкую пару,
Пару няўдзячнай волі,
Таварыш па пяру
Сухі драбочак солі

Цікаўна працягнуў:
«Частуйся тым, што маю».
Запалкай ад агню
Я ўспыхнула: «Прымаю!»

Як праз трывожны сон,
З далёкага туману,
Здавалася, што соль
Насыпалі на рану.

Драбочак на стале
І ў ежы — для прысмаку.
...Дык дзякуй Вам за хлеб,
За соль — асобны дзякуй.

НЯНЕЧКА МІЛА

Так яна шчасце сваё ўявіла,
Прыдбаўшы, як лёду,
усе сорак пяць,
Напаўглухая нянечка Міла:
Не прыпазніцца б, падáць і прыбраць.

Адгарадзілася Міла работай
Нат ад уласнай, здалося, душы.
«Міла, мне холадна!»
«Мілка, спякотна!»
«Мілая, косы на ноч расчашы».

Ой, векавая, яна паспявала
Коўдру паправіць і кніжку дастаць.
І гаварыла, нібыта спявала:
«Ты яшчэ, дзеду, дацягнеш да ста!»

Чую: яе прытуляецца слова,
Срэбрам звініць, як вадзіца з каўша.
...Светлыя вуліцы у Магілёва.
...Светлая ў Мілы Замойскай душа.

САЛАМЯНАЯ ЎДАВА

Ля вароцец — па бярозцы,
Белы бусел над страхой.
Гандзю клікалі на вёсцы
Саламянаю ўдавой.

Ох, пяклі ж пад сэрца плёткі!
Слёзка днела ці расла?
На плячах цяжэла ў цёткі
Саламяная каса.

З гора выбіўшыся троху,
Не клялася у грахах.
І цвіла зялёным мохам
Саламяная страха.

Як любілі кавалеры
(Хай іх ветрам разнясе!) —
Да пастылае вячэры
Гандзя звыкла пакрысе.

...Заварыла чай з рамонкаў,
Вар у кубкі наліла.
І са мной сваю гамонку
Наконт шыферу вяла.

АНДРЭЮ

Ах, не бойся: гэта сэрца
Развярэдзіла ўспамін.
Нікуды мне не падзецца
Без цябе, мой мілы сын!

Нат калі я ў скрусе слотнай —
Я з табой, малы мядзведзь.
І пры мне твая турбота:
«Без мяне, глядзі, не едзь!»

Усміхнецца, непакора,
Голас — срэбрам у бары:
«Ты вязі мяне на гору,
Ну, а я цябе — з гары».

Я з табой іду і еду
То з гары, а то наверх.
І цвіце раса па следу,
Як нязменны твой давер.

І ў дарозе невядомай
Нельга мне расслабіць крок.
Хто ж мяне чакае дома,
Апрача цябе, сынок?

* * *

Дзесьці жаўра ў небе цінькае,
Я ж у смерці на краю
Басаногае дзяцінства
На іржышчы пазнаю.
З прагавітымі вачыма,
Як галодныя гракі,
Дзеці, родам з той, Айчыннай,
Ў полі лушчаць каласкі.

ПОЛЕ МАЎЧАННЯ

Дзе ўпаў салдат — зары пагасла плошка
І каменем застыла цішыня.
Праз камень той прабілася валошка
І скрозь валошку — ясны воблік дня.

* * *

Вось турбот тваіх паляна,
Звечарэлых сосен медзь.
...На вятры скразным, як рана,
Крылцу кепачкі ляцець.

У вішнёвым, у маёвым
Белым кіпені — зямля.
Паўтараюцца нанова
Кольцы часу і камля.

У жыццё жыццём загнаны,
Усміхайся дням здалёк.
Паспрабуй, акальцаваны,
Не па кругу — папярок!

Зоры выспелі на Яна,
Іх, што ягад у траве.
...На вятры скразным, як рана,
Ветразь кепачкі плыве.

* * *

Жоўтага ліпеня мёдныя соты.
Чыстая споведзь ракі.
Выкрала ў кога расінку пяшчоты?

...Ты не такі.

Лёгкаму ветру біцца пад вечар,
Дзён атрасаць матылькі.
Выбрала як невясёлую стрэчу?

...Ты не такі.

Непадуладныя часу і волі,
Словы — вастрэй асакі.
Хіба я гэткай малілася долі?

...Ты не такі.

Жоўтага ліпеня полаг світае,
Неба нясуць жаўрукі.
Дай жа мне шчасцейка
на развітанне.
...Ты — не такі!

* * *

У маладой журбе
Мой новы дзень імжыць.
З табой і без цябе
Я прывыкаю жыць.

І долі не кляну,
Жыву такой, як ёсць.
Гарчэй ад палыну
Світае маладосць.

Мядовы пах сянца,
Туман — што сырадой.
...Каханы,
да канца
Абраны ты другой.

Любві не наталіць
Скупой дажджынкай дня.
А жыць — пакуль баліць
На сэрцы вышыня.

* * *

Чым пачыналася яна,
Дарожная аповесць,
Чыя была у ёй віна,
Чыя гучала споведзь?

Была святочнай далячынь,
Як за акенцам — ранне,
Як на маім зямным плячы —
Цяпло твайго дыхання.

Ірваліся істужкі рэк
Пад сховай апаўночы.
Былі на міг, а ці на век
Вачам адкрыты вочы...

Запомніць праз туман-імжу
Кароткую аповесць,
Нібы на нітачцы дажджу —
Сярэбраную споведзь.

* * *

Прыходзіш з нагоды ці з суму,
З віны, а ці з лютай зімы?
О, колькі няўдзячнага шуму
Трымаюць трывожна дамы!

Ты й зараз баішся змыліцца
На дрогкі агонь у акне.
Замецена снегам сталіца
Ці позні твой след да мяне?

Прысядзь, я цябе не прымушу
Адкрыцца ў расстайнай журбе
І шчасця твайго не парушу,
Калі яно ёсць у цябе!

* * *

Звініць намёрзлае галлё,
Дзень выпіты да донца.
Растань,
адчужанасці лёд!
Праглянь,
даверу сонца!

Я думала, што не з рукі
Ісці з табою поруч,—
Ды разліліся жаўрукі
Над звеснавелым борам.

Вяртаецца, як з даўніны
Сівой, адхлання фрэска:
З тваёй вайны, з маёй віны —
Акопная пралеска.

* * *

Адчайна-маладыя,
Ты п'еш па-веснавому
Палескія сады,
Вішнёвых дзён аскому.

Не сніцца тратуар.
(Яшчэ й гасцінец-бацька!)

...Ляглі шляхі на твар,
Няпрошана, знянацку.

Ступаю на зямлю
І чую: звоняць рэкі
Світальнае — «люблю»,
Вянчальнае — «навекі».

Там Прыпяць не сплыла,
І не звяліся зёлкі,
І грэшнага святла
Рассыпаны асколкі.

* * *

Плыве да ног гарэза-хваля,
І ападаюць на пясок
Каліны вогненнай каралі
І лугу тонкі паясок.

Вясковы ўклон табе, о мора!
Я ўся твая — але на крок:
Баюся, змыеш ты на гора
Каліны вогненнае сорам
І лугу крэўны паясок.

* * *

Ішла шляхом-развілкай,
А па прамой — сусед.
(Вось тут мая памылка.)
...Не наступі на след!

А шлях, з імжы сатканы,
Быў слізкі, як паркет.
(Вось тут маё спатканне.)
...Не наступі на след!

Бяда ў ціскі зашчэміць,
Ды колькі іх, тых бед!
(Вось тут маё хрышчэнне.)
...Не наступі на след!

Але вясёлы, ранні
У твар прасцяг — хоць пі...
(Вось тут маё дыханне.)
...Не наступі!

МАЛОДШАМУ БРАТУ

У гітары тонкі звон,
Да тугі струна напята.
Распагоджаны сезон.
І туга мінае брата.

Крышаць струны першы лёд,
Ды струменіць дзён паводка,
Дзевятнаццаць спелых год.
І струна плыве, як лодка.

Сам гусляр і сам вясляр —
Мой найменшы і калючы.
...Захіляю ціха твар —
Мне ад музыкі балюча.

Ці дажджлівы выпаў год,
Ці чаканне — стараною:
Дзевятнаццаць спелых год,
Незваротных — за струною.

* * *

Дарогу выслаў лістапад
Суворую, ды мяккую.
За сто падказак і парад
Я вам, сарокі, дзякую.

Калі палонны мой настрой
Вы дзесьці абрываеце
І клікаць мілаю сястрой
Мяне не забываеце.

Затым, як кажуць, не
ў папрок,—
У пераплёт пускаеце,
А павітаўшыся здалёк,
Ізноў не забываеце,—

Я адчуваю, што для вас
У чымсьці маю рацыю.
Інакш нашто б дарэмна час
Вы залаты свой трацілі!

* * *

Бойся расінку аславіць
І растаптаць яе звон.
Забур'янелая памяць
Ўрываецца ў сон.

Гэта мяне суцяшалі
Так — што апомніцца жах!
І за мяне выраашалі
Мною не пройдзены шлях.

Гэта мяне пакідалі
У рукапашнай грамоў.
Але яснее з гадамі
Вера, Надзея, Любоў.

Бачу ў таварышы — брата.
Чую ў сяброўцы — сястру.
І прад сабой вінавата
Ў тым, што вядома пяру!

ВОЛЬНАЯ ЖАНЧЫНА

Глядзеў, калі ішла праз поле...
Сачыў, як знікла у бары...
І адпусціў яе на волю,
Бы рыбку пушкінскі стары.

Ды спадзяваўся ўсё ж,
што прыйдзе,
Адумаецца, прыплыве.
Чакаючы — узненавідзеў
Сябе самога і яе.

А што ж было з маленькім
сэрцам
І нёс куды вясновы шал?
Як выбар між жыццём і смерцю —
Яе нязгасны ідэал.

Кругі расстання пад вачыма,
Дарог няўтульныя лаўжы...
Навошта ж воля для жанчыны,
Калі ёй цэлы свет чужы!

АСЯ

Чаму ж такая з веку ў век
Нам прымаўка прыйшлася:
«Сабака, а не чалавек».

Сабаку звалі Ася.

За тры рублі каля піўной
Яе прадаў вясёлы
Паклоннік Бахуса.
                    (Малой
Іпоў на месяц сёмы.)

Туманіўся яго пагляд —
Далёка да палучкі:
«Ручаюся за дом і сад,
Ды ведаеце — сучка!..»

Быў добры новы гаспадар,
Спагадлівы, няйначай,
Бо нечакана — твар у твар —
Не вытрымаў сабачых
Вачэй.
          Пусціў каля прысад
І перад самым ганкам.
О бегла як яна назад,
Нічыйная бяглянка!

* * *

Не думаць: скончыцца Яно,
Ацiхне на хвілінку,
Спадзе пад ногі палатном
На суравым прыпынку.

Вось незамглёны воблік мой
У высакосны будзень,
Як доказ горкай праўды той,
Якімі ўжо не будзем.

Але і там, дзе сосен шум,—
Я буду сніцца маю
За гэты боль, якім пішу,
За той — якім кахаю.

* * *

Больш для сябе не існаваць
І з болем — не зміршцца.
Як знаць: *каго* мне прывячаць,
Каму услед маліцца.

Пячэ зіхоткая раса
На халадку самоты.
А я — жыла, а я — расла,
Каб здагадацца: хто ты!

Яшчэ пастукае ў душу
Галінкаю надзеі
Пра чысты дождж, зялёны шум,
Ціхмяны спад завеі.

Ляцець трывожнаму пяру
Пад стрэсам, пад аблогай...
Як знаць: з табою гавару
Ці з цэлаю эпохай?

* * *

Сярод зімы сняжыстай,
Сярод вясны вятрыстай
Я вырасла, каб сэрцам
Адчуць цяпло зямлі...
А сэрца, нібы ліст той,
Трапечацца празрыста
Датуль, пакуль балюча
Мы рук не разнялі.

У звечарэлай скрусе,
Калі святлу малюся,
Што узышло ласкава
Над горкай цішынёй,
Скажы, якою сілай
На боль скразны «мой мілы!» —
Ты ціха адплываеш
Да прыстані другой?

Скажы, з якой нагоды
Не на гады, а годы
Расстайныя адлічваць
Шляхі і цягнікі,
І спішыцца на думцы
Адной,
адкуль не клічуць
Ні воблачкам адчаю,
Ні поціскам рукі.

* * *

Бег наступных вякоў
Пры святле адзіноты.
...Штосьці ж многа званкоў.
...Штосьці мала работы.

Хай скупая сляза
Не збаіцца збавення.
Шчыра ратую за
Несмяротнасць імгнення.

З той салёнай, крутой
Заручоныя доляй,
Мы прыходзім да той,
Што завецца — спатоляй.

Начыні алавок
Барацьбою і страсцю.
Крок за крокам — і крок,
Каб заўчасна не ўпасці.

* * *

Марыі Захарэвіч

А з якога ж падвор'я
Шчасце з дробнай слязой?
Маша, вёска Надвор'е —
Тысяч сем пехатой.

Можа, глянуў бы ўранні
Хоць праменьчык скупы...
Маша, вёска Каханне —
Дождж празрысты сляпы.

Між купчастых сасонак,
Дзе палын і мурог,—
Да тваіх Навасёлак
Шлях зваротны пралёг.

Рыпнуць стоена дзверы,
Зіркне кухні абрыў...

Твой глядач у партэры,
Што ён цяміць пра ўзрыў

Скупа выданай ролі —
(Уваходзь і жыві!) —
Не на сцэне — на полі
Прынароднай любві.

* * *

Па запрашэнню я памкну
На гулкае вяселле
У дарагую старану,
Дзе ўжо рыхтуюць вэлюм

Той паляшуччы маладой
У васемнаццаць зорных.
...Вязу дарожанькі сувой,
Вязу ручнік узорны.

Вось і ваколіца прыйшла,
І песня узляцела:
«Сама знайшла, сама пайшла
Ды за каго хацела...»

Спявае дружна талака
Так, як і мне спявала,—
«На белу ручаньку рука
Сама сабой упала».

Дыханне гордае стаю,
Зап'ю віно вадою
І ў сенцах ціха пастаю
Хоць трошкі маладою.

МАМА
ПАДРЭЗАЛА КОСЫ

Быццам палын у пракосах,
Частая сівень імжыць.
Мама падрэзала косы —
Стала іх цяжка насіць.

Вёрсты смылелі даўгія,
Доўгія ночы — на ўздых.
Доўгія косы тугія,
Ой, на плячах маладых!

Пылам іх, горам накрылі
Скруха, вайна і крыжы.
Доўгія косы любілі
Два, што ў магілах, мужы.

Сталіся зімамі вёсны,—
Ані жаўронка ў палях.
Мама падрэзала косы —
Як укароціла шлях.

* * *

Санейкі — палозейкі,
Заліхвацкі снег.
Ці вачам на слёзанькі,
Ці душы на смех

Так лячу —
гады нібы
Атрасаю з плеч,
Міма саду-ягады,
Міма — стрэч!

* * *

Весела лятаць рукам —
Хату прыбіраць.
Прываротным зелейкам
Стану частаваць.

Макавае зернетка
Хмелю-ведуна —
Каб сушыла сэрцайка
Толькі я адна!

Зелле згатавалася,
Пеніцца-гудзе.
Ой, дарма старалася:
Мілы не ідзе.

ПЕРАПРАВА

...Ды пры чым тут рута-мята!..
Хтось кранууў плячо: «Чакай:
А у лодачніка свята —
Нарадзілася дачка.
Ён і так «закласці» любіць,
Ну, а тут — мамент якраз!»

Правы бераг ціш галубіць.
Левы — спіць, як напаказ.

Што ж, шукаць прыйдзецца броду.
(Але дзе тут гэты брод!)
А сабралася народу,
І вясёлы ўсё народ.

Вось і лодачнік васкрэснуў:
Куму трэба акурат

На той бераг, хоць ты трэсні!
На той бераг — просіць сват.

Куму штосьці надта ж цяжка
Стопудовую ўсадзіць —
А ў кумы з карзіны пляшка
Белай гускаю тырчыць.

І пайшоў хадзіць увішна,
Як вясёлы калаўрот,—
Аглаблёвае кілішак
З рук у рукі, з рота ў рот.

Хтось гурок з лістком укропным
Працягнуў: «Прыняць прашу».
І чужога шчасця кропля
Апякла да дна душу.

Вось тутэйшае прыпеўкі
Над вадой усплыў басок:
«Палюбіла хлопца дзеўка —
Пацягнула на квасок».

«Пане Езус пахвалёны,
Шапка чорна, верх зялёны —
Шоў дадому, а папаў
Да суседкі пад рукаў».

Толькі лодачнік смяецца:
Ён другую прыгадаў:
«За чужой пагнаўся Пеця,
Ля сваёй жа — дух аддаў».

Свату стала нешта млосна
(Пеця ж — ён! І больш ніхто!):
«Частавала кума Зося
Не за ета, а за то...»

Усміхаюцца малодкі,
І рагочуць мужыкі,
Ды снуе па хвалях лодка
Разгайданае ракі.

* * *

А як хацелася цяпла
У першых прымаразках ночы!
Разлука стрэчы абняла,
Журбою высветліла вочы.

Пра што з палёгкай гаварыў —
На сэрца каменем упала.
У рэзкіх променях зары
Мая туга табой світала.

Так, ты на міг.
Так, ты, як цень.
Так, ты, як росчырк прасвятлення.
Збылося так, як ты хацеў:
Ні шкадавання, ні ўніжэння.

Збылося так, чым я жыла:
Цяпло зімы і сівер маю.
Мой боль —
На вышыні святла,
Таму і ноччу мне світае.

* * *

Назло якой імжы
Ты з цішай у хаўрусе?
...Вясновыя стрыжы
Снуюць над Беларуссю.

Як высака іх лёт
У танцы шматгалосы!
І быць наадварот
Таму, што ўжо збылося!

Зачэрпну ранніх зор,
Празрыстае расіцы —
І захлісне прастор
Ад вёскі да сталіцы.

Якая там імжа,
Якое там напасце,
Калі трымціць душа
На тонкай гольцы шчасця!

* * *

У безназоўнай цішыні,
Дзе перагорнуты старонкі
Жыцця, ці ўспомніш тыя дні
І голас мой ад шчасця звонкі?

А я баюся пастарэць
Хаця б на макавае зерца —
Ці не таму, што ўжо звінець
Не хоча спуджанае сэрца?

Ды ўзяўся ранак на святло.
А поўдзень доўга лашчаць промні.
І тчэцца сцежка праз «было!..» —
Ты хоць яе, адну, запомні:

Яна ў ажынах і ў расе
Бяжыць балюча і вясёла,
Такая сцежка, як і ўсе,
Што ногі некалі калола!

* * *

Дні назад перагартаю
Ды прайдуся, як па лузе.
Усміхнуся, запытаю:
«Як жывецца Вашай Музе?»

«Ох, і язва! Ох, навала! —
Адгукнецца даскавала,—
Быццам горачка не знала,
Быццам шчасця не займала?..»

Хоць і знала — не лічыла!
Хоць займала — не з жадобы!
Надта ж тайнымі вачыма
Ты прыйшоўся даспадобы.

Не, не мне! — маёй, бяссоннай,
Грэшнай, дзіўнай, невядомай
Долі,
        што на небе сёмым
Так жыве, нібыта дома.

* * *

Бліcне поўні кальцо,
І засвецяць былінна —
І тваё азярцо,
І мая лугавіна.

Не спалохаць ужо
Ні карчам, ні вядзьмяркам.
...Пастушыны ражок.
...Ранні голас даяркі.

Прачынаецца дзень
У хадзе, у трывозе.
Ліст прыбляклых надзей
Затрымціць на бярозе.

А сусед малады
Праўду мне перайначыць:
«Кожны жнівень сюды
Прыязджаю рыбачыць».

Я

Ноччу цёмнаю, настылаю
На сабе пагляд злаўлю:
Пакахаю — не памілую,
Сто гадоў не разлюблю!

* * *

Не, не паселішся тут:
Іншы чакае куточак.
Некалькі слаўных мінут...
Хай жа прадоўжацца вочы!
Не, ты не мой, дарагі.
Божа, з якое дакукі
Мы, быццам два берагі...
Хай жа прадоўжацца рукі!
Буду цішэй ад вады,
Ніцаю стану травою.
Хоць жа — гады у рады —
Ты, назаўжды малады,
Не развітайся са мною!

* * *

Вось так і з табой адыходзім
У будзень турбот, дарагі.
Святлюткае сонца на ўсходзе,
На захадзе — сонца тугі.

Пакуль я была невысокай
І ног не знябыла шаша,
Здавалася студня глыбокай
І рэчкай — струмочак з каўша.

Над ціхай зялёнай вадою,
Над раскай глухога цяпла,
О так, я была маладою!
О так, я вясёлай была!

* * *

І сямейнай картай бітая,
І дарогай стаўпавой,
Друг мой любы, на адкрытую
Разгамонімся з табой.

Свет для шчасця не заслонены,
Ды скупы, як і здавён.
Чую сэрцам: забаронены
Мне твой радасны палон.

Ой круты расстання бе-
ра-
жок,
Але горыч не ўтапіць.
Колькі раз я памірала ўжо,
Засталося толькі — жыць.

АКНО Ў ДОЖДЖ

Паэма

Быў час не позні і не ранні.
Вадой пахрышчаны асфальт
У вужаватым чорным ззянні
Нагадваў мне адценні хваль.
На час спыніліся трамваі,
Сышлі аўтобусы на сон.
І — смешна я ў руцэ трымала
Больш непатрэбны парасон.
Бог з ім, з ахоўным парасонам!
Тутэйшая, я — ад вады
Над гэтай вуліцай бяссоннай
І над гарачкай грамады.
О, колькі іх, дажджоў бязбожных,
Да ніткі зведала!
І ўсё ж
Я бласлаўляю дождж абложны
І навальнічны спорны дождж.
Пад ім, густым,
безабаронная
Наўрад ці выгляджу цяпер.
Хоць пры адной (усё ж!) законнай
Мілуецца мой кавалер.
Наадварот, я нават рада,
Што ўсё сумотнае — у дождж,
І што прыяцелькі парада —
Прайсціся пешкам, басанож —
Была не выдумкай калючай...
Без парасона, нарасхліст
Мудрэй адчуць, як волі вучыць
Зялёнароты мокры ліст.
А пад дажджом пабыць няшкодна,
Каб потым цешыцца цяплом.
Святая праўда маткі роднай:
«Знайдзі накрыты згодай дом».

Прызнацца, чулася іначай
З дзесятак год таму назад
Душой адкрытай, і дзіцячай,
І чыстай, быццам снегапад.
Цікавінка, дзяўчо, былінка,
Я памылялася той час!
...Разбіта шыбіна на шклінкі
У доме тым, дзе помню Вас.

Як позні час ні эканом,—
Мне не было куды спяшацца.
Чамусь хацелася дазнацца,
Што з гэтым сталася акном.
Кляла я брэх сабак дваровых
І правячых начным святлом.
Сто пяць прыступкаў цэментовых
Зафіксавалі мой пад'ём.
Я думала, не буду лішняй
Паміж карцін Яго і тэм.
І прашмыгну за дзверы мышкай,
Як хоць на ёту надаем.
Я мысліла ноч абхітрыць
Хоць бы за гэтаю сцяною,
Пакуль гулліва дождж шуміць
І (дзесь!) смяецца нада мною.
Дзвярэй абоі «пад сургуч»
Былі, на дзіва, не глухімі.
Вось павярнуўся крута ключ:
— Шляхамі познімі якімі?
Ох, птушка! Мокрая! Нашчэнт!
Люблю, цаню парыў палёту.
— А што Вы цэніце яшчэ?
— Не часта, але адзіноту.
(Ён апусціў пагляд самотны.)
— А Вы ж, здаецца, не адзін?
— У тым і соль: добраахвотны
І закарэлы сем'янін.
Традыцыя такога роду

На мудрым прозвішчы маім.
А што датычыцца разводаў —
Гарачка, нерватропка, дым...

Ён усміхнуўся дзіўна неяк,
Дастаў пантофлікі: «Бяры,
Пераабуйся... (Грыбасейны
Дождж расшчадрыўся у двары.)
Гэй, донна-жонка, разбудзіся!»

Яна не спала. І затым
Яе няспешны лік праліўся
Вянцом валосся залатым.
Ўзве суразмерныя маршчынкі
Акрэслілі стамлёны лоб.
Яшчэ нядаўняя дзяўчынка,—
Спанелая, чаму, з чаго б?
Я ведала яе спакусы,
Яе ўсясвецкі інтарэс,
І што яна з пары замуства
Цярпець не можа паэтэс.
(Хоць і сама, скажу дарэчы,
Грашыла музай неўпапад.
Ды мужа бранявыя плечы
Ўсё ж падказалі, што наўрад
Ёй варта рыфмамі займацца,
Ці варта дзень і ноч карпець
Па-над няўдзячліваю працай...
Бадай яе, лясны мядзведзь!)
О, зразумела: быць натурай
У цэнтры ўсіх зямных трывог —
На вопыце уласнай скуры
Адчуць, які ён — творчы бог!
Але на лёс свой запаветны
Малюся зорам і зямлі.
Калі з'яўляюцца паэты —
Дай бог, каб мужнымі раслі.
Няхай гадуе іх ласкава

І спорны дождж, і першы лёд.
Тады магутная дзяржава —
Калі вялікі ў ёй народ.
А што датычыцца паэтак —
То не такі ўжо тут прамах.
Жанчына-творца — завязь лета
З гарчынкай шчасця на губах.
Ліпнёвы квет ці замець носяць
Яе нязведанай сцягой;
Душа ці кнігаўка галосіць
Над кожнай новаю мяжой?
Круты пад'ём, калі — сямейка:
І згатаваць, і даглядзець,
І паміж тым часінай нейкай
Не наталяючыся — спець! —
Так думалася мне ў зацішшы,
Ў разрэзе ночы праліўной.
(І донна-Анна, паміж іншым,
Нібы згаджалася са мной.)

Яна на пальчыкі прысела,
Памацала крысся разрэз,
Нібыта ўпэўніцца хацела,
Якая ж я і ў ім — і без.
І пацеркі рукой манерна
Кранула, быццам незнарок:
— Ну дзе ж прапалі кавалеры,
Ці творам дадзены аброк?
Няўжо такі — і анікога?
А ці знябыты інтарэс?
Я пасміхнулася: «Дарога —
І ўся, і спрэс — дрымучы лес».
О, жонкі мілыя і дамы,
Не трэба тут шукаць прычын.
Мы ўсе мудрэйшыя з гадамі
У крузе выгадным мужчын.
І хоць вітаемся здалёк,—

Абглядваем, як рэч з прылаўка.
(Цэнь Святаянава: «Чаёк».)

(Чаёк, чамусь, падаўся даўкім.)
Піла і думала: «Навошта
Сюды, як дзесяць з гакам год,
Мяне,
        нібы паштоўку пошта,
Прынесла.
                    А між намі — лёд».
Ліў за сцяною дождж няспынны,
Пакутна гутарка цякла.
Лёд у вачах у гаспадыні,
Лёд у акне заместа шкла.
Лёд паміж слоў і паміж гукаў,
Лёд паглынаў утульны быт.
Драбочкі лёду замест цукру
І ледзяной тахты іспыт.
І голька мёрзлая надзеі —
Наш непрытульны карагод.
Я чула: рукі ледзянелі,
Да сэрца дабіраўся лёд.
Я думала, што недарэчным
Адбыўся мой начны кур'ёз.
Мільгала ледзяная свечка,
Ад ледзяных збяднеўшы слёз.
Пры чым тут пацеркі і ўборы,
Няўжо на іх і ўвесь акцэнт!

— А пішацца мудрэй у горы,—
Я чула, так казаў дацэнт
Аднога вуза.
І ён жа — крытык і паэт.

Я адказала: «Сімпатычна
Ён думае. І ў тым — сакрэт...»
Затым, маё спыніўшы слова,
Яна, як вопытны знаток,

Адкрыла лірыку Стральцова
І зачытала мне радок.
— Скажы, трагедыя якая?
Што сталася з яго душой?

— Пакуль баліць — яшчэ жывая...
— А што там з вашаю сястрой?
У сорак восем? Нечакана.
Відаць, не думала яна...

(Ўсплыло акно, нібы з туману,
А ці туман усплыў з акна.
Усплыў Яе апошні дзённік,
Журботны, як акна праём.)

— Па-рознаму за хлеб надзённы
Мы плацім. А яна — жыццём.
Радня... Работа... Магазіны...
Ужо з хваробай — у чарзе.

— Мужчыны вас любіць павінны.
Вам штосьці часта не вязе.
Вось і ў яе таго кахання...

(З чаго б пяклася за мяне?!)

Быў час не позні і не ранні,
І кактус дыхаў на акне.
Быў парадокс у кожным сказе,
А карацей — інтым-падкоп.
У дарагой напольнай вазе
Абледзянеў жытнёвы сноп.
(А дзесяць год... назад... ці многа?
І тая ж Анна. Толькі ў той —
Не за уласны быт трывога:
Больш натуральны і зямной.)
Апошняе, нібы праклянцце,
Пытанне ўчула, як праз сон:

— А многа за радок вам плацяць?

— На хлеб хапае і на соль.
Яна ўсміхнулася, адчуўшы,
Што інтэрв'ю канчаць пара.
А дождж нясхлынны, невідушчы
Усё ліў і ліў, нібы з вядра
Ён біўся аб сцяну гарохам
І вырываўся з цемнаты...
Яе пушыстыя пантофлі
Прайшлі за мной, як два каты.
У сінім дыме цыгарэтным
Плыў Святаянаў.
Што ж, пара
Мне ад гасціннасці фацэтнай
Ды да свайго вугла-двара.
Ірдзела ліхтара шчака,
Што ўслед глядзеўся мне з гасцінай.
(Цень Святаянава: «Чакай,
Вазьмі на памятку карціну.
Хацеў прынесці неяк сам,
(Прынесці з Аннаю хацелі.)
Вясною гэтай напісаў».)

«Палессе. Птушкі прыляцелі».

Дзе мыс раскошнага квартала,—
Там я калісь кватаравала
З трывучай сілаю сялянкі
І з невылечнаю душой,
Абраўшая абрыў бяглянкі
Між росным лугам і шашой.
Мяне так дзіўна прывячалі,
Суцешвалі балючы зрок;
Мяне так шчодра частавалі,
Пакуль — ні слова на радок.
Але глыток святла — прычасце,
Радок — павечная аброць.

Крычыш, але не просіш шчасця
Ты, запакінутая плоць!
Вось так з апратак вырастаем,
Ды часта росту не стае.
Цяпер твае часы насталі,
Паўсюль, Паэзія, твае.
Як цепляцца на завязь словы
І тчэцца музыка на ўток.
Чым не абнова — ліст вясновы
Ці лёну польны паясок?
Душой аслепшы, невідушчы,
Учуеш сэрцам як-ніяк
Зазыўны кліч зубрынай пушчы,
Апошняй, як лацінкі знак.
Разніме памяць рукі весніц,
А дзень аглух. А двор маўчыць.
Так мацеркі знікае песня,
Калі няма каго вучыць.
Ды ў цішыні бароў напеўных,
У гамане сястрыц — зязюль
Я ў тым шчаслівая, напэўна,
Што не выходзіла адсюль.
Паміж жыццёвага хаосу
Над чарнавой сцягой жыцця
Я так цяпер удзячна лёсу
За міг жыцця, за сэнс жыцця.
Зачую ў полі песню-жнейку,
А ці крынічанькі струмок,—
І як лазовую жалейку,
Трымаю мовы веташок.
Куваюць у лясах зязюлі,
І мёдам дыхаюць бары.
Шчэ столькі песень у бабулі
Не перанялі «Песняры»!
Паклон ім,
жніўным і калядным,
Жартоўным, сумным і — крутым,
І як бяздонне — непраглядным,

І нібы сонца — залатым.
Паклон ім — мілым, галубіным,
Арлінным!
Высіцца іх лёт.
Тады магутная краіна —
Калі пявучы ў ёй народ.

...Быў час не позні і не ранні.
У чатырох сваіх вуглах
Я думала, што не растане,
Не зарасце драсёнам шлях
Ад сэрца к сэрцу...
Дождж прачысты
Усё пагульваў спакваля.
І траўкай кожнай, кожным лістам
Натхнёна дыхала зямля.
Я думала, што ў донны-Анны
Прайшла сумяціца начы.
А ў Святаянава — жаданы
Мастацкі выткаўся зачын.
Цяпер яны заварадь каву,
Узвысяць свой сямейны шчыт
І, як вясёлую праяву,
Успрымуць позні мой візіт.
І я патроху адсумую
Праз горкі мёд, праз колкі лёд,
Эх, часта ж рэўнасць наўдалую
Па сэрцах б'е жаноцкі род!
Я добра знаю,
донна-Анна,
З журбот уласнага быцця,
Што надта ж цяжка быць каханай
На працягу ўсяго жыцця.
Глядзіш: расце, расце узгорак
Наскрозь лядовы з-пад павек.
Трывожны час,
калі — за сорак,
У народзе кажуць: бабін век.

Цану адведаўшая плёткі,
Калючае, нібы агрэст,
Пытаюся ў вясковай цёткі,
У чым жыцця сямейны змест.
Патрыятычны сказ у цётак:
«Як нецвярозы дух злаўлю —
Іду ў гарод і дваццаць сотак
На тэй гарачцы прапалю.
Глядзіш, назаўтра — як шаўковы,
Хоць ты з яго вяроўкі ві:
Габлюе, косіць, коле дровы,
Ну, і клянецца у любві.
Ну, а любві тае, вядома,—
Што дзеткі ёсць і цёплы дом.
Любоў жа, часам, як салома:
Падпаліш — дыхай папялком.
Бувае, што й ад слёз не спіцца,
І душыць грудзі крыўды ком.
Бувае ўсякае, сініца...
А дзе ж накрыты згодай дом?
А колькі тых па вёсцы плётак! —
Хоць вочы хусткай завяжы...»

Зямны, як праўда, змест у цётак
І мудры, што там ні кажы!
І мо таму, з таго ж «сваяцтва» —
Са спрэчкі з плёткай сакаўной
І нараджаецца мастацтва,
Не раз абмытае слязой.

Мой даўні сябра Святаянаў
З юнацкай светлае пары,
Вось просень сонца ветла глянуў,
Душы аціхнуў боль стары.
Жыцця рашаючы задачу,
Як школьніца, яго вучу.
Нячутна над сабой заплачу
І утрапёна памаўчу.

Як часам доўга развідняе!
Ды разам з радасцю — спалох.
Маланка шлях пяражагнае,
Пяройдзе дзень чортапалох.
Журба, не мне табой журыцца.
Эх, крохкі ранняй славы лёд!
Шчэ завіхурыцца, замгліцца
Суцэльна высакосны год.
За безаглядныя учынкі,
За незваротную любоў
Бянтэжыцца душа — дзяўчынка —
Ў нявыказным палоне слоў.
А словы — што! Ёсць толькі песня,
І ў ёй, вядома, сэнс такі:
Калі ў душы ад сэрца цесна,
То нараджаюцца радкі.
Мой светлы сябра Святаянаў,
Не трэба нас, жанчын, мірыць.
Святло праглянецца з туману,
Дасць бог, адчай перасмыліць.
І жыць нанова — асалода,
Страчаючы вясну надзей.
Заднее ў сотнях вокан згода
І ў тым акне, дзе згаснуў дзень.
...Рукой дастаць да аблачыны.
...Забыць, што страчана даўно.
І беспрычынна, і з прычыны
Сваё расшторваю акно.

ПЕРАШЫТАЯ СУКЕНКА

Аблачынка шоўку белая
У тры дарага цаны
Уцалела, не згарэла
За пажарышчам вайны.

Ў мроях песціла дачку сваю,
Песню дзіўную вяла.
Сваю шлюбную сукеначку
Як магла, так берагла.

Даставала з куфра воблачка
І хавала са слязой.
Падрастала ў мамы донечка,
Заглядала ў куфар той.

Перакроены, прыталены
Шоўку белага струмок,
І сяброўкамі ухвалены
Пышны бант і паясок.

Што ж цяпер сваю, вясновую,
Прэч хаваю ад вачэй?
Засціць вочы сукні белы сон,
Змыты ліўнямі з плячэй.

ВЯСНОВАЕ

Захлёбваўся пенны вал,
Выходзячы з берагоў.
Забітая напавал,
Крычала чыясь любоў.

Накочваўся крыгалом
На берагі нямыя.

Нат раўчукі малыя
Спяшалі — сабе ж на злом.

Свет шумеў навіной,
Птушка вясну вітала.
А як заставацца адной —
Доля яшчэ не спазнала.

* * *

І тчэ жыццё гады,
нібы палотны
Матуля — у пасаг і пра запас.
...У самы цяжкі час, у час самотны —
Я знала Вас!

А быў пасаг мой не зусім заможны:
Вось толькі крылы лёгкіх рук і броў.
У самы смутны час, у час трывожны
Ўзыдзі, любоў!

Я прасачу спакойнымі вачыма
Сваё жыццё без шуму, без прыкрас.
І паміраць не страшна з той прычыны,
Што помню Вас!

* * *

Не табе журыцца, слава богу.
Не табе лавіць мой весні смех.
Весела праводзілі ў дарогу
Дробны дождж ык і сыпчасты снег.

З імі ўсё ж прасцей, як ні журыся.
А расстання коціцца клубок.
Срэбны дождж на шчасце заіскрыўся,
На удачу — студзеня сняжок.
Часты перастук вагонных колаў,
І чужое радасці імгла.
Так не вандравала я ніколі
І такой аглухлай — не была!

* * *

Гэта, мілы мой, лёсу насмешка:
На якую такую бяду
Белым цветам усыпана сцежка,
Я ж — па лёстачцы хісткай іду.

І нашто столькі мройнага квету
Абляцела яшчэ без пары,
І якому шчасліваму лету
Зноў кукуе зязюля ў бары?

Ты ідзі старанoю, старонкай,
Мой, да кропелькі мой, і — чужы!
Белым кветам, калінаю горкай,
Агнявою агромленай гронкай
Паўстаю на ўспамінак душы.

* * *

Як і не быў, а толькі мроя
Наведала мой ціхі дом.
Не сходзяцца гара з гарою
І з крыгаломам — крыгалом.

Але чаму так светла стала,
Нібы зямля пасля дажджоў,
І напралёт я ноч не спала,
Шукаючы удзячных слоў.
Не, не скажу табе: «Адзіны,
Найласкавейшы мой...»
Але
Вартую чуйны твой гадзіннік,
Забыты на маім стале.

* * *

Так нараджаецца дзіўны раманс,
Так пачынаюцца светлыя словы.
Ў час адзіноты не думаць пра Вас,
Думаць пра Вас — у хвіліны любові.

Покуль краёчак маладзіка
Вольна ў нябесным абшары мадзее,
Злітуйся, памяці гнеўнай рака,
Хай прадаўжаецца ветах надзеі.

Гладкай дарогі не выраіў лёс,
Поле жыцця ды не спрэс — каб жытам
За шумналістаю пушчай бяроз
Мы размінёмся, а вечнасць — над намі

І ці ты выстаіш, круча-любоў,
Тая,
якой мы баімся і самі,
Як белакорае дрэўца гадоў
Над маразамі і над слязамі.

СПЯКОТНЫ СНЕГ

І снегу, і лёду замнога,
І смаляць ваўсю маразы.
Супольная наша дарога
Пралегла, як два палазы.

Ды хіба ж я гэткае долі
Ў надзеі — схілялася ніц?
І цягнуцца вусны ў спатолі
Да мёрзлых на снезе брусніц.

* * *

Дарэмна нязбыўную згадку нашу́,
І пальцы змыкаюцца ў тайным саюзе.
Ты пройдзеш — і міма,
як восеньскі шум.
І пусціш любоў, нібы чарку па крузе.

І тая, што побач ад першай рукі,
Ад блізкасці першай з гарчынкаю свята,
Бязвольная,
воляй тваёй кавякі
Заручыцца: ісціна не вінавата!

* * *

І калі звычайным кругам
Замыкаецца шаша,
І калі з любімым другам
На разрыў ідзе душа,

І разрыў-журба драпежна
Па скразному слыху б'е,—
Адмаўляю незалежнасць,
Прыналежная Табе!

* * *

Водар лета самлела-гаркавы,
П'ю бярозавы ранак з карца.
Ты — ці вернешся ў спелыя травы?
Я — ці буду з табой да канца?

Напалову глухім аксамітам
Зарасла паміж намі сцяга.
І раздзелены бытам, нібыта,
Наша радасць і наша туга.

А касцёр, што шугаў на Купалу,—
У грудзях маіх сёння гарыць.
...Незваротнае лета настала,
Неслухмянае лісце шуміць.

У палоне нягоды ці славы —
Цернавая спякота вянца.
Ты — ці вернешся ў спелыя травы?
Я — ці стану тваёй да канца?

* * *

Дзякуй, мілы, за вясну,
За вясёлую сустрэчу.
Ды сама свайму ж вяслу
Плыць насустрач запярэчу.

Размінуцца б у пару
І не стрэціца вачамі.
«Средь весёлых на пиру
Есть всегда один печальный».

* * *

Жывіце і любіце,
Свой беражыце дом.
...Як птушку у блакіце,
Мяне застане гром.

Была ў жыцці я весняй
І лёгкаю на ўзмах
Над соснамі — у лесе,
Над жытам — у палях.

Таму раскажуць сосны,
Жытоў паспелых звон
Пра лёс мой высакосны
І невыносны сон.

Зямля — мая калыска,
Табе адной відаць,
Што немагчыма нізка
Ні падаць, ні лятаць.

* * *

Ах, што там запарушана
Слязінкай — на вярсту?
...Як дзікая ігрушына,
Я для цябе расту.

* * *

Над зажуранай парошаю
Сонца выпырхне ўгары.
Развітаемся, харошы мой,
Да наступнае зары.
Злая доля перамелецца,
Гарката перагарчыць.
Глянь, як сцежачка яснееецца —
Нават боязна ступіць.
Можа, ўспомніш у палын-журбе
Кос шаўковых сенажаць,
Як умела прывячаць цябе
І — не ўмела адпускаць.

* * *

З якой вясны, з якое б та прычыны
Сярод каляных студзеньскіх снягоў
Чужога і далёкага мужчыну
Шкадую, як нязбытнага свайго.

Хіба што гэтак просяць суцяшэння
У адзінотнай камеры цішы;
А ці ваююць так з апусташэннем
Задушанай турботамі душы?

А ён маўчыць, далёкі той мужчына,
Яму на скроні снегу намяло.
Яго кахала дзіўная жанчына,
Яму дарыла дзіўнае святло...

Дрыготкія ў вачах адбіткі неба,
Як два азерцы поўныя стаяць.
І разумею: суцяшаць не трэба.
І адчуваю: позна шкадаваць.

* * *

Ты волі гэтае жадзён,
І да апошняе разлукі
Зноў праплывуць у змене дзён
Прыборкі, Прысухі, Прылукі.

А як прысушвалі мяне
І сарамліва прывячалі
Прыборскі дождж, прылуцкі снег
І прысушанскія ручаі!

Ды як, як з цеснага сіла,
Зноў вырывалася адчайна.
Вішнёвай замецццю сяла
Успыхне памяць за плячамі.

І ўзыдуць светла, нібы ў сне,
Наскрозь калянымі начамі —
Прыборскі Дождж, прылуцкі Снег
І прысушанскія Ручаі.

* * *

Не абарві струну рукі,
Я не хачу расстацца.
Твае на поўнач цягнікі,
Мае — на захад мчацца.
І перапоўнены вагон
Наскрозь чужой бяседай.
Ды аблачынкай ля акон —
Я за табой па следу.
Не прагані яе з чала
Паўночнага світання.
Я толькі зараз пачала
Жыць у імя вяртання.

* * *

Душы не патрывож
Адчайнай і шчымлівай.
...О, гэты бедны дождж
Над урадлівай нівай!

Па кропельцы — здаля
Апала так нямнога.
А просіцца ж зямля
У неба — праліўнога!

Я думала: адна
Не засумую з летам.
А доля, як вайна,
Па ласцы — рыкашэтам.

Ды не змірыцца ўсё ж
Мне з цішай сіратлівай.
...О, гэты бедны дождж
Над урадлівай нівай!

* * *

Ах, на шчасце, яшчэ ды не ўсохла балота,
А за ім векавее зажураны гай.
Покуль дождж не пайшоў, не апала лістота
Запрашаю цябе ў журавінавы рай.

Не адна пратаптана ў балоце сцяжынка,
Ды ізноў зарастае травою наскрозь.
Жураўелю ты мой, я твая журавінка,
Што не вяне пад снегам і ў грозны мароз.

Але ты — гарадамі! І як за гарамі —
Немагчыма дазвацца, даклікацца мне.
Застаюся адна з векавымі дара́мі
У сівой, у палескай сваёй старане.

Толькі далечы гэтай адкрытая насцеж,
Зноў святлее душа, як лістотай лясы.
...Журавінавым болем прабілася шчасце,
І палае яно паміж позняй расы.

* * *

Была кладка хісткая —
Як не праламалася.
Сэрцам — сэрцу блізкая
Ласка адгукалася.

Была ночка росная
З пошаптам сасён лясных,
Ўпершыню дарослая
У семнаццаць боязных.

Сорам белай блузкаю
З белых плеч аброненьі.
Што ж смугой заслонены
Дзве брывінкі вузкія?

Слёзанькі гаручыя —
Бегчы, ліцца ручайку
І па праву ручаньку,
І — па леву ручаньку!

* * *

Любіце не вясну,
А птушак шчабятанне.
Як лёс праз сівізну —
Тваіх гадоў дыханне.

Адчайны крыгалом,
Надзеі ж — не скрышыцца!
Праз лёд, праз буралом
Твая вясна вяршыцца.

Бы ў самы першы раз
На рэскваcі расстання
Прымаю не адказ,
А цішыню пытання.

Ты можаш прамаўчаць,
Ды не забыць пра гэта:
На беразе пляча
Спакойны наступ лета.

* * *

Ты яшчэ выжывеш, беднае сэрца,
Толькі спагады сабе не прасі!
Ах, як наводмаш ударылі дзверцы
Зялёнаскурага звера — таксі.

Едзьце, таксіст!.. Я усё-такі пешкам...
А ці забыта праз вёрсты хада?
І па-наіўнаму, трошачку смешна,
І па-жаноцкаму, крыху шкада

Гэтага — скуль яго знае! — ўтрапення,
Гэтай прыспешкі — данінаю дню.
Так да наступнага будзе імгнення...
Едзьце!.. Я вас ані ў чым не віню.

* * *

Як просіцца сцежка пад ногі
І тчэцца яе палатно!
Да самай апошняй дарогі
Я буду з табой заадно.

Не толькі таму, што кахаю,
Жыццём за насмешку плачу:
Я іншага шчасця не знаю
І ведаць яго — не хачу!

* * *

А з якой былой разлукі
Працягну насустрач рукі
І ў здзіўленні анямею
Перад воблікам тваім...

На пуцінах суравею
Расстае спадману дым.

Вось ён: дужы, нечаканы,
Неспазнаны, некаханы
Горкай краскай палявою,
Пылам выстылых дарог...

Труднай ласкі удастою
Заглянуць на мой парог.

Што ж — глядзі! Я вось такая:
Незямная і зямная,
З дрогкай радасцю бяссоннай,
З непрагляднаю вярстой...

Дабрадзеем — стол кухонны.
Ліхвяром — пісьмовы стол.

ЗМЕСТ

Янішчыц Я.
32 На беразе пляча: Лірыка.— Мн.: Маст. літ., 1980.— 96 с.
45 к.

Новая кніжка лірыкі, яна прасякнута думкамі і пачуццямі нашага сучасніка. Вершам паэтэсы, лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, характэрны яркая вобразнасць і музычнасць.

ББК 84 Бел 7
Бел 2

70402—210 / М 302(05)—80 61—81

Евгения Иосифовна Янищиц

НА БЕРЕГУ ПЛЕЧА

Лирика

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Рэдактар Р. М. Яўсееў. Мастак В. А. Губараў. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Т. М. Сокал. Карэктар Н. І. Астроўская.

ІБ № 1025

Здадзена ў набор 15.07.80. Падп. да друку 24.10.80. АТ 05230. Фармат 75×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 3,75. Ул.-выд. арк. 3,87. Тыраж 6000 экз. Зак. 846. Цана 45 к. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, Паркавая магістраль, 11. Паліграфкамбінат імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.